

ZOBOWIĄZANIA

CZĘŚĆ OGÓLNA

Adam Brzozowski, Jacek Jastrzębski
Maciej Kaliński, Elżbieta Skowrońska-Bocian

SERIA AKADEMICKA

WYDANIE **3**

ZOBOWIĄZANIA

CZĘŚĆ OGÓLNA

Adam Brzozowski, Jacek Jastrzębski
Maciej Kaliński, Elżbieta Skowrońska-Bocian

SERIA AKADEMICKA

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

WYDANIE

3

Stan prawny na 1 sierpnia 2019 r.

Wydawca
Agata Jędrasik

Redaktor prowadzący
Joanna Ołówek

Opracowanie redakcyjne
Karol Świtaj

Projekt okładek serii
Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Łamanie
Andytex

Poszczególne rozdziały opracowali:

Adam Brzozowski – I, VI, VII, IX, XIII

Jacek Jastrzębski – X, XI, XII

Maciej Kaliński – II, III, VIII

Elżbieta Skowrońska-Bocian – IV, V

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2019

ISBN 978-83-8160-909-8
3. wydanie

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Wstęp	15
Rozdział I	
Wiadomości wstępne	17
§ 1. Pojęcie prawa zobowiązań	18
A. Uwagi wstępne	18
B. Miejsce prawa zobowiązań i jego funkcja	19
1. Prawo zobowiązań a prawo rzeczowe	19
2. Prawo zobowiązań a prawo na dobrach niematerialnych	20
3. Prawo zobowiązań a prawo spadkowe	20
4. Prawo zobowiązań a część ogólna prawa cywilnego	20
5. Prawo zobowiązań a prawo rodzinne	21
§ 2. Źródła prawa zobowiązań	24
A. Kodeks cywilny	24
B. Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny	28
C. Przepisy pozakodeksowe	28
D. Umowy międzynarodowe	28
E. Systemy norm pozaprawnych jako źródło prawa	29
F. Rola orzecznictwa sądowego i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego – odesłanie	31
G. Prawo międzyczasowe w odniesieniu do zobowiązań	31
§ 3. Systematyka podręcznika	34
Rozdział II	
Istota zobowiązania	36
§ 1. Cechy i struktura zobowiązania	36
§ 2. Dług i odpowiedzialność	45
Rozdział III	
Treść i rodzaje świadczenia	48
§ 1. Pojęcie świadczenia	49
§ 2. Oznaczenie świadczenia	51

§ 3. Świadczenia w zobowiązaniach przemiennych i z upoważnieniem przemiennym	52
§ 4. Możliwość świadczenia	53
§ 5. Rodzaje świadczeń	57
A. Świadczenia jednorazowe, ciągłe i okresowe	57
B. Świadczenia podzielne i niepodzielne	61
C. Świadczenia oznaczone co do tożsamości i co do gatunku	62
D. Świadczenia pieniężne	63
1. Nominalizm i waloryzacja	66
E. Odsetki	68
F. Świadczenia uboczne	72
G. Zwrot nakładów i wydatków	73
H.1. Naprawienie szkody	75
H.2. Reżimy odpowiedzialności	76
H.3. Zasady odpowiedzialności odszkodowawczej	79
a) Zasada winy	79
b) Zasada bezprawności	81
c) Zasada ryzyka	83
d) Odpowiedzialność absolutna	84
e) Zasada słuszności	84
H.4. Związek przyczynowy	84
H.5. Pojęcie szkody	87
H.6. Ustalenie rozmiarów szkody	91
a) Dodatni i ujemny interes poszkodowanego	94
b) Ciężar dowodu wysokości szkody	95
H.7. Świadczenie odszkodowawcze	96
H.8. Ograniczenia odpowiedzialności	98
H.9. Funkcje odszkodowania	99
H.10. Sposoby naprawienia szkody	99

Rozdział IV

Wielość dłużników albo wierzycieli	103
§ 1. Uwagi ogólne	103
§ 2. Solidarność dłużników	106
A. Konstrukcja prawna	106
B. Istota solidarności	107
C. Źródła solidarności	109
§ 3. Sytuacja dłużników solidarnych w czasie trwania zobowiązania	111
A. Roszczenia regresowe między współdłużnikami	115
§ 4. Solidarność wierzycieli	117
A. Istota i źródła	117
B. Sytuacja wierzycieli solidarnych w czasie trwania zobowiązania	118
C. Roszczenia regresowe między współwierzycielami	120
D. Solidarność niewłaściwa	120

§ 5. Zobowiązania podzielne i niepodzielne	122
A. Zagadnienia ogólne	122
B. Skutki wielości podmiotów przy świadczeniu podzielnym	123
C. Skutki wielości podmiotów przy świadczeniu niepodzielnym	123
Rozdział V	
Powstanie zobowiązań – zagadnienia ogólne	126
Rozdział VI	
Umowy	129
§ 1. Umowy jako źródło zobowiązań	130
A. Pojęcie umowy	130
B. Źródła prawa regulującego umowy	141
C. Rodzaje umów w dziedzinie zobowiązań	147
1. Umowy nazwane i nienazwane	147
2. Umowy zobowiązujące i rozporządzające	150
3. Umowy jednostronnie lub dwustronnie zobowiązujące.	
Umowy wzajemne	151
4. Umowy konsensualne i realne	152
5. Umowy odpłatne i nieodpłatne	152
6. Umowy przysparzające	153
7. Umowy kauzalne i abstrakcyjne	154
8. Umowy losowe	155
9. Umowy swobodnie negocjowane i umowy adhezyjne	156
10. Umowy o zobowiązanie rezultatu i umowy o zobowiązanie	
należytej staranności	157
11. Umowy konsumenckie	158
§ 2. Treść i forma umów	164
A. Swoboda umów, pojęcie	164
B. Zasada swobody umów w świetle art. 353 ¹ k.c.	164
C. Granice swobody umów	165
D. Forma umów. Odesłanie	178
§ 3. Wzorce umowne	178
A. Uwagi ogólne	178
B. Charakter prawny wzorców umownych. Rodzaje wzorców.	
Zakres regulacji	180
C. Zawarcie umowy przy użyciu wzorca	182
§ 4. Niedozwolone klauzule umowne	187
§ 5. Umowa przedwstępna	194
§ 6. Umowy o świadczenie przez osobę trzecią lub na rzecz	
osoby trzeciej	201
A. Umowa o świadczenie przez osobę trzecią	201
B. Umowa o zwolnienie dłużnika z obowiązku świadczenia	203
C. Umowa o świadczenie na rzecz osoby trzeciej	204

§ 7. Dodatkowe zastrzeżenia umowne	205
A. Zadatek	205
B. Umowne prawo odstąpienia	206
C. Odstępne	209

Rozdział VII

Bezpodstawne wzbogacenie	211
§ 1. Pojęcie bezpodstawnego wzbogacenia i jego unormowanie	212
A. Bezpodstawne wzbogacenie jako źródło zobowiązania	212
B. Uregulowanie bezpodstawnego wzbogacenia w Kodeksie cywilnym	213
C. Przesłanki roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia	216
D. Przedmiot roszczenia	219
E. Rozliczenia nakładów	221
F. Zakres obowiązku zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia. Wygąśnięcie obowiązku zwrotu	222
§ 2. Nienależne świadczenie	225
A. Pojęcie nienależnego świadczenia	225
B. Przypadki nienależnego świadczenia w świetle art. 410 § 2 k.c.	227
C. Przepadek świadczenia	231
D. Gry i zakłady	231
§ 3. Zbieg roszczeń z bezpodstawnego wzbogacenia z innymi roszczeniami	233
A. Reguła ogólna	233
B. Zbieg roszczeń z bezpodstawnego wzbogacenia z roszczeniami odszkodowawczymi	234

Rozdział VIII

Czyny niedozwolone	237
§ 1. Uwagi wstępne	239
§ 2. Odpowiedzialność za własne czyny	240
§ 3. Wyrządzenie szkody przez kilka osób	243
§ 4. Szkoła na osobie	245
§ 5. Krzywda	252
§ 6. Przedawnienie roszczeń deliktowych	258
§ 7. Ciężar dowodu	260
§ 8. Zbieg odpowiedzialności deliktowej i kontraktowej	261
§ 9. Odpowiedzialność przedkontraktowa	264
§ 10. Odpowiedzialność władzy publicznej	264
§ 11. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną wydaniem aktu normatywnego	267
§ 12. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną wydaniem orzeczenia lub decyzji	269

§ 13. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną niewydaniem orzeczenia lub decyzji	271
§ 14. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną niewydaniem aktu normatywnego	273
§ 15. Odpowiedzialność na zasadzie słuszności	274
§ 16. Odpowiedzialność za cudze czyny	275
§ 17. Odpowiedzialność za powierzenie i za podwładnego	276
§ 18. Odpowiedzialność za zwierzęta	278
§ 19. Odpowiedzialność za wyrzucenie, wylanie bądź spadnięcie	279
§ 20. Odpowiedzialność za zawalenie się budowli bądź oderwanie jej części	280
§ 21. Odpowiedzialność za produkt niebezpieczny	281
§ 22. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone w związku z ruchem przedsiębiorstw i użyciem elementarnych sił przyrody	285
§ 23. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone ruchem mechanicznych środków komunikacji	287
§ 24. Odpowiedzialność za szkody poniesione w cudzym lub wspólnym interesie	290
§ 25. Akcja prewencyjna	290
§ 26. Odpowiedzialność deliktowa za szkody związane z ludzką prokreacją	292

Rozdział IX

Wykonanie zobowiązań	295
§ 1. Uwagi ogólne o wykonaniu zobowiązań	296
A. Wprowadzenie	296
B. Charakter prawny wykonania zobowiązania	297
C. Zasada ogólna	298
§ 2. Przedmiot wykonania. Osoby uczestniczące w wykonaniu zobowiązania	303
A. Przedmiot wykonania	303
1. Jakość świadczenia	303
2. Wykonanie częściowe	305
3. Zmiana przedmiotu świadczenia	305
4. Zarachowanie świadczenia na poczet kilku długów	306
5. Zobowiązanie przemienne	307
B. Osoby uczestniczące w wykonaniu	308
1. Dłużnik i osoby trzecie	308
2. Wierzyciel i osoby działające w jego imieniu	311
§ 3. Miejsce i czas wykonania	312
A. Miejsce wykonania zobowiązań	312
B. Czas wykonania zobowiązań	314
§ 4. Wykonanie zobowiązań z umów wzajemnych	316

§ 5. Zasada <i>pacta sunt servanda</i> . Wpływ zmiany okoliczności na zobowiązania (klauzula <i>rebus sic stantibus</i>)	318
A. Uwagi ogólne	318
B. Uwagi szczegółowe	319
§ 6. Prawo zatrzymania	330
§ 7. Dowody wykonania zobowiązań	331

Rozdział X

Skutki niewykonania zobowiązań	334
§ 1. Uwagi ogólne. Systematyka i zakres regulacji	337
§ 2. Ogólne założenia odpowiedzialności dłużnika za niewykonanie zobowiązania	338
§ 3. Odpowiedzialność odszkodowawcza <i>ex contractu</i>	342
§ 4. Zakres okoliczności, za które dłużnik ponosi odpowiedzialność	348
§ 5. Niemożliwość świadczenia	357
A. Pojęcie niemożliwości. Zasady ogólne	357
B. Zobowiązania wzajemne	359
§ 6. Zwłoka i opóźnienie	363
A. Pojęcie zwłoki i opóźnienia. Zasady ogólne	363
B. Zobowiązania wzajemne	375
§ 7. Nieuchronne (przewidywane, uprzednie, antycypacyjne) naruszenie zobowiązania	377
§ 8. Kara umowna	381
§ 9. Zwłoka wierzyciela	385

Rozdział XI

Wygaśnięcie zobowiązań	389
§ 1. Uwagi ogólne	389
§ 2. Świadczenie w miejsce wykonania	391
§ 3. Złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego	392
§ 4. Potrącenie	395
§ 5. Odnowienie	400
§ 6. Zwolnienie z długu	402

Rozdział XII

Zmiana wierzyciela lub dłużnika	405
§ 1. Uwagi ogólne	406
§ 2. Zmiana wierzyciela	407
A. Uwagi ogólne o przenoszeniu praw podmiotowych	407
B. Konstrukcja prawna przelewu	409
C. Ochrona dłużnika przy przelewie wierzytelności	416
D. Wstąpienie w prawa zaspokojonego wierzyciela (subrogacja ustawowa)	418
§ 3. Zmiana dłużnika	424

A. Konstrukcja prawna zwalniającego przejęcia długu	424
B. Kumulatywne przystąpienie do długu	429
Rozdział XIII	
Ochrona wierzycieli w razie niewypłacalności dłużnika	432
§ 1. Pojęcie, cel i unormowanie ochrony	433
A. Uwagi ogólne	433
B. Ochrona wierzycieli w razie niewypłacalności dłużnika.	
Stanowisko Kodeksu cywilnego	434
C. Tryb zaskarżenia	442
D. Szczególne przypadki zastosowania roszczeń pauliańskich	444

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- k.c.** – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2019 r. poz. 1145)
- k.k.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1600 ze zm.)
- k.k.s.** – ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2018 r. poz. 1958 ze zm.)
- Konstytucja RP** – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p.** – ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2019 r. poz. 1040)
- k.p.a.** – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 2096 ze zm.)
- k.p.c.** – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2019 r. poz. 1460)
- k.r.o.** – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2017 r. poz. 682 ze zm.)
- k.s.h.** – ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 505 ze zm.)
- pr.bank.** – ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2018 r. poz. 2187 ze zm.)
- p.u.** – ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2019 r. poz. 498)
- u.g.n.** – ustawa z 21.08.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2018 r. poz. 2204 ze zm.)
- u.k.w.h.** – ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. z 2018 r. poz. 1916 ze zm.)
- u.p.k.** – ustawa z 30.05.2014 r. o prawach konsumenta (Dz.U. z 2019 r. poz. 134 ze zm.)
- u.t.z.** – ustawa z 8.03.2013 r. o terminach zapłaty w transakcjach handlowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 118)
- u.w.l.** – ustawa z 24.06.1994 r. o własności lokali (Dz.U. z 2019 r. poz. 737)

Czasopisma i inne skróty

- Biul. SN** – Biuletyn Sądu Najwyższego
- Dz.U.** – Dziennik Ustaw (od 2012 r. bez numeru)
- Gd. SP** – Gdańskie Studia Prawnicze
- KIO** – Krajowa Izba Odwoławcza

KPP	- Kwartalnik Prawa Prywatnego
MoP	- Monitor Prawniczy
nb	- numer boczny
NP	- Nowe Prawo
NPN	- Nowy Przegląd Notarialny
OSA	- Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAiSN	- Orzecznictwo Sądów Administracyjnych i Sądu Najwyższego
OSNC	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSNCP	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna, Izba Prawy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC-ZD	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Zbiór Dodatkowy
OSNP	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych (od 2003 r.)
OSP	- Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPiKA	- Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OSwsG	- Orzecznictwo Sądów w Sprawach Gospodarczych
Pał.	- Palestra
PiP	- Państwo i Prawo
PPH	- Przegląd Prawa Handlowego
Pr. Gosp.	- Prawo Gospodarcze
Pr. Spółek	- Prawo Spółek
Prok. i Pr.-wkł.	- Prokuratura i Prawo – wkładka
PS	- Przegląd Sądowy
PUG	- Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RPEiS	- Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SC	- Studia Cywilistyczne
SIS	- Studia Iuridica Silesiana
SP	- Studia Prawnicze
SPE	- Studia Prawno-Ekonomiczne
SPP	- Studia Prawa Prywatnego
ST	- Samorząd Terytorialny
TPP	- Transformacje Prawa Prywatnego
ZPA	- Zeszyty Problemowo-Analityczne Ministerstwa Sprawiedliwości

WSTĘP

Opracowanie kolejnego podręcznika z zakresu części ogólnej prawa zobowiązań nie jest zadaniem łatwym. Podstawowe znaczenie ma skomplikowanie samej materii prawa zobowiązań. Nie bez znaczenia jest też okoliczność, że istniejące podręczniki powstałe pod rządami Kodeksu cywilnego wyszły spod pióra znakomitych polskich cywilistów (profesorowie: Witold Czachórski, Zbigniew Radwański, Alfred Ohanowicz, Józef Górski i Mieczysław Sośniak).

Oddawane do rąk Czytelników opracowanie uwzględnia wiele lat doświadczeń dydaktycznych autorów. Są one wynikiem prowadzenia wykładów kursowych, seminariów i innych zajęć poświęconych problematyce objętej podręcznikiem. Doświadczenia te pokazują, jak wiele trudności nadal sprawia studentom opanowanie zagadnień należących do tzw. części ogólnej prawa zobowiązań. Nie bez znaczenia są też doświadczenia autorów, wynikające z aktywnego uczestnictwa w praktyce obrotu cywilnoprawnego.

Niniejsze opracowanie jest kierowane przede wszystkim do słuchaczy studiów prawniczych, którzy kontynuują (po części ogólnej i prawie rzeczowym) swoją przygodę, a może należałoby powiedzieć, zmagania, z prawem cywilnym. Dlatego też jest ono próbą zawarcia w prezentowanej Czytelnikom książce możliwie wielu prostych przykładów (w tym orzeczeń sądowych) funkcjonowania tej gałęzi prawa, z uwzględnieniem tego, że prawo cywilne jest „prawem dnia codziennego”. O ile można sobie wyobrazić całe życie człowieka bez wchodzenia w stosunki karnoprawne, trudniej – bez wchodzenia w stosunki administracyjnoprawne, o tyle w rozmaitych stosunkach cywilnoprawnych człowiek pozostaje przez całe swoje życie. Aby przekonać się, jak ważnym działem prawa cywilnego jest prawo zobowiązań, wystarczy uświadomić sobie, ile umów każdy z nas zawiera niemalże każdego dnia.

Pragniemy ponadto wyrazić nadzieję, że niniejszy podręcznik będzie stanowił także pewną pomoc dla praktyków obrotu cywilnoprawnego.

Systematyka opracowania została oparta na podręczniku profesora Witolda Czachórskiego. Zarówno w tamtym podręczniku, jak i w niniejszym autorzy nie posłu-

gują się notkami, co dotyczy nie meritum, lecz sposobu prezentowania materiału. Podstawowa literatura jest powoływana na początku każdego rozdziału oraz w toku wywodów, w postaci odesłań do literatury i orzecznictwa. Ułatwieniu korzystania z podręcznika służyć mają piktogramy wskazujące na rodzaj informacji objętych poszczególnymi fragmentami tekstu.

Trzecie wydanie podręcznika *Prawo zobowiązań. Część ogólna* uwzględnia zmiany dotyczące omawianej tematyki, które nastąpiły w legislacji, judykaturze i doktrynie od chwili ukazania się poprzedniego wydania podręcznika – w 2016 roku.

Autorzy

Warszawa, wrzesień 2019 r.

Rozdział I

WIADOMOŚCI WSTĘPNE

Podstawowa literatura: Literatura prawa zobowiązań jest bardzo obszerna. W pierwszej kolejności należy przytoczyć pozycje literatury powstałe w okresie poprzedzającym wejście w życie Kodeksu zobowiązań i pod rządami Kodeksu zobowiązań. Sięganie w szerokim zakresie do doktryny międzywojennej uzasadnione jest ciągłością tendencji rozwojowych występujących w polskim prawie zobowiązań od dłuższego okresu. Istotne znaczenie ma także dorobek judykatury z tamtego okresu. Jako podstawowe pozycje literatury należy więc wskazać: E. Till, *Polskie prawo zobowiązań (Część ogólna), Projekt wstępny z motywami*, Lwów 1923; R. Longchamps de Bérier, *Uzasadnienie projektu Kodeksu zobowiązań (z uwzględnieniem ostatecznego tekstu Kodeksu)*, Warszawa 1934 i lata następne; R. Longchamps de Bérier, *Zobowiązania*, Lwów 1934–1938 (w postaci zeszytów); J. Korzonek, I. Rosenblüth, *Kodeks zobowiązań. Komentarz*, t. I, Kraków 1934; t. II, Kraków 1935; L. Domański, *Instytucje Kodeksu zobowiązań. Część ogólna*, Warszawa 1937; *Część szczególna*, t. 1, Warszawa 1938; F. Zoll, *Zobowiązania w zarysie*, Warszawa 1945. W odniesieniu do prac nad Kodeksem cywilnym zob. W. Czachórski, *Przebieg prac nad kodyfikacją prawa cywilnego*, SP 1970/26–27.

Współczesne opracowania doktrynalne z zakresu części ogólnej prawa zobowiązań są stosunkowo liczne i nie sposób wymienić je w sposób wyczerpujący. Należy jednak zwrócić uwagę na opracowania o charakterze podstawowym, a do takich przede wszystkim trzeba zaliczyć systemy prawa. W latach 70. i 80. XX w. ukazywał się *System prawa cywilnego* (Ossolineum), red. W. Czachórski. W obrębie części ogólnej prawa zobowiązań należy zwrócić uwagę na t. III, cz. 1, red. Z. Radwański, Ossolineum 1981. Kolejnym przedsięwzięciem wydawniczym tego typu jest *System Prawa Prywatnego*, red. Z. Radwański. Części ogólnej prawa zobowiązań poświęcone zostały: t. 5 (red. E. Łętowska) i t. 6 (red. A. Olejniczak).

Poza *Systemami* funkcjonuje obecnie kilka dużych komentarzy do Kodeksu cywilnego: *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski; *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I i II, red. K. Pietrzykowski; *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga trzecia, Zobowiązania*, t. I i II, red. G. Bieniek; *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. III, cz. 1, *Zobowiązania – część ogólna*, red. A. Kidyba; *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. II, *Zobowiązania*, red. K. Osajda; *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I, red. M. Gutowski, uwagi do art. 353–449¹¹ k.c.

Należy ponadto wskazać podręczniki poświęcone prawu zobowiązań. Są to: W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Prawo zobowiązań. Zarys wykładu*; Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania – część ogólna*; Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania – część szczegółowa*; A. Brzozowski, J. Jastrzębski, M. Kaliński, W. Kocot, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Część szczegółowa*.

Większość powołanych wyżej opracowań podlegała i podlega aktualizacji oraz doczekała się kilku wydań. Z oczywistych względów zalecane jest korzystanie z wydań najnowszych.

Tematyce zobowiązań poświęcono również liczne prace monograficzne. Są one uwzględniane w ramach zestawienia literatury do rozdziałów. Ze względu jednak na znaczenie należy w tym miejscu przywołać prace A. Kleina, *Elementy zobowiązaniowego stosunku prawnego*, Wrocław 1964 i 1969; E. Łętowskiej, *Prawo umów konsumenckich*, Warszawa 2002; *Tendencje rozwoju prawa cywilnego*, red. E. Łętowskiej, Ossolineum 1983; Z. Radwańskiego, *Teoria umów*, Warszawa 1977; A. Stelmachowskiego, *Zarys teorii prawa cywilnego*, Warszawa 1998; W. Warkało, *Odpowiedzialność odszkodowawcza. Funkcje, rodzaje, granice*, Warszawa 1972; wreszcie prace B. Lewaszkiwicz-Petrykowskiej, T. Pajora, J. Rajskiego, A. Rembielińskiego, M. Sośniaka i liczne monografie A. Szpunara poświęcone wybranym instytucjom zobowiązań.

Opracowania z zakresu prawa zobowiązań znajdują się w wielu periodykach prawniczych („Kwartalnik Prawa Prywatnego”, „Państwo i Prawo”, „Przegląd Sądowy”, „Palestra”, „Przegląd Prawa Handlowego”, „Rejent”, „Monitor Prawniczy”, „Prawo Spółek”, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” i inne).

Istotne znaczenie ma także znajomość orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego oraz sądów, przede wszystkim Sądu Najwyższego. Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego publikowane są w Orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, natomiast Sądu Najwyższego w urzędowym zbiorze Orzecznictwo Sądu Najwyższego.

Zestawienia literatury i orzecznictwa są również dostępne w rozmaitych programach komputerowych, uzyskanie zatem informacji typu bibliograficznego nie nastęrcza obecnie większych trudności.

§ 1. Pojęcie prawa zobowiązań

A. Uwagi wstępne

- Prawo zobowiązań jest wyodrębnionym działem podstawowej gałęzi prawa prywatnego, jaką jest prawo cywilne. Znaczenie prawa zobowiązań w ramach całości systemu prawa cywilnego wynika z roli, jaką odgrywają w życiu codziennym stosunki wymiany dóbr i usług między podmiotami prawa cywilnego, reguluje ono bowiem obrót majątkowy między tymi podmiotami.

Wymiana dóbr i usług jest zatem podstawowym przedmiotem prawa zobowiązań. Za przedmiot tego działu prawa cywilnego uznaje się jednak także m.in. ochronę dóbr majątkowych, a nawet osobistych dóbr niemajątkowych jednostek i ich zespołów, ilekroć dobra te zostaną naruszone bez dostatecznego usprawiedliwienia. Wypada podkreślić, że społeczne formy korzystania z dóbr majątkowych, w których wymiana dóbr i usług odgrywa tak istotną rolę, wymagają ochrony prawnej, która też niejednokrotnie może zmierzać do pośredniego przyczynienia się do efektywności samej wymiany. Wzrasta ponadto znaczenie instytucji, których celem jest zapewnienie, by – w miarę możliwości – każda szkoda poniesiona bez należytego usprawiedliwienia, a umniejszająca majątek danego podmiotu została naprawiona, by każde nieusprawiedliwione przesunięcie majątkowe nie było obojętne z punktu widzenia cywilnoprawnego.

B. Miejsce prawa zobowiązań i jego funkcja

 Prawo zobowiązań w systemie polskiego prawa cywilnego w świetle Kodeksu cywilnego i źródeł z nim związanych jest jednym z działów prawa majątkowego, podobnie jak prawo rzeczowe, prawo na dobrach niematerialnych i prawo spadkowe. 2

1. Prawo zobowiązań a prawo rzeczowe

 Co do podziału materii między prawem zobowiązań a prawem rzeczowym – jako działami prawa cywilnego majątkowego – rysuje się on stosunkowo wyraźnie, jeżeli uwzględnić dwa kryteria: kryterium przedmiotu i kryterium charakteru więzi prawnej charakterystycznej dla stosunków danego działu. 3

Prawo rzeczowe normuje społeczne formy korzystania z dóbr majątkowych uznanych za rzeczy. Formy tego korzystania są ujmowane przez ustawę pod postacią praw podmiotowych bezwzględnych – skutecznych *erga omnes*. Natomiast prawo zobowiązań normuje społeczne formy korzystania z wszelkich w ogóle dóbr (w tym także i rzeczy) i usług o wartości majątkowej. Formy korzystania z nich są ujmowane przez ustawę pod postacią praw podmiotowych względnych, skutecznych między ściśle oznaczonymi osobami (*inter partes*). W stosunku zobowiązaniowym uprawniony może żądać zachowania się zgodnego z jego uprawnieniem w zasadzie tylko od oznaczonego podmiotu i tylko ten podmiot ma obowiązek to uprawnienie respektować.

W praktyce liczne stosunki prawne unormowane przez prawo rzeczowe i prawo zobowiązań często się uzupełniają i warunkują nawzajem.

 Np. Sprzedaż rzeczy jako stosunek typu zobowiązaniowego przygotowuje w zasadzie przeniesienie własności ze sprzedającego na kupującego, tj. przygotowuje czynność typu

rzeczowego. Z punktu widzenia pojęć prawnych ustawa traktuje obie te kwestie rozłącznie. W świetle sformułowań kodeksu cywilnego sprzedawca zobowiązuje się przenieść własność rzeczy na kupującego (art. 535 k.c.) i już przez to samo powstaje zobowiązanie. Wykonaniem tego zobowiązania ma być dopiero samo przeniesienie własności, regulowane przez prawo rzeczowe. Podobnie kupujący – jedynie zobowiązuje się wobec kontrahenta do zapłaty ceny. Wykonaniem tego zobowiązania będzie akt zapłaty, tj. przeniesienia własności oznaczonych jednostek pieniężnych na sprzedawcę.

! Powiązanie sprzedaży i przeniesienia własności sprzedanej rzeczy w ujęciu prawa rzeczowego według Kodeksu cywilnego jest silniejsze, albowiem uważa się, że sprzedaż ma z reguły jednocześnie skutki rzeczowe (art. 155 § 1 k.c.). Od reguły tej istnieją jednak wyjątki.

2. Prawo zobowiązań a prawo na dobrach niematerialnych

4 **!** Podział materii między obu tymi działami jest przeprowadzony głównie ze względu na przedmiot i charakter unormowania. Prawa na dobrach niematerialnych (rozwinęte w czasach nam współczesnych), jak w szczególności prawo autorskie, prawo do wynalazku, wzoru i znaku towarowego, odnoszą się do osobnej kategorii dóbr i są unormowane w osobnych aktach ustawowych, bez względu na to, czy społeczne formy korzystania z tych dóbr są ukształtowane pod postacią praw podmiotowych bezwzględnych czy względnych.

§ W ramach obowiązującego u nas porządku prawnego prawami na dobrach niematerialnych zajmują się: ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych; ustawa z 30.06.2000 r. – Prawo własności przemysłowej.

3. Prawo zobowiązań a prawo spadkowe

5 **!** Kryterium podziału materii prawa zobowiązań i prawa spadkowego stanowi cel, z punktu widzenia którego są unormowane stosunki prawne. Prawo zobowiązań normuje stosunki odnoszące się do wymiany dóbr i usług *inter vivos*. Prawo spadkowe reguluje natomiast przejście praw majątkowych w ogólności (bez względu na postać tych praw), *mortis causa*, a więc odnosi się do przejścia wszelkich praw majątkowych względnych i bezwzględnych z osób zmarłych na osoby żyjące.

4. Prawo zobowiązań a część ogólna prawa cywilnego

6 **!** Stosunek wzajemny między tzw. częścią ogólną prawa cywilnego i prawem zobowiązań wynika z roli, jaką odgrywają przepisy części ogólnej. Znajdują

Adam Brzozowski – profesor doktor habilitowany nauk prawnych; od 1995 r. dyrektor Instytutu Prawa Cywilnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, a od 2016 r. przewodniczący Rady Naukowej Instytutu Prawa Cywilnego na tym Wydziale; radca prawny.

Jacek Jastrzębski – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Warszawskiego; adwokat i radca prawny; Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, członek Rady Legislacyjnej przy Prezesie Rady Ministrów.

Maciej Kaliński – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Warszawskiego; kierownik Katedry Prawa Cywilnego na Wydziale Prawa i Administracji UW; przez wiele lat wiceprzewodniczący Rady Legislacyjnej przy Premierze RP.

Elżbieta Skowrońska-Bocian – profesor zwyczajny doktor habilitowany nauk prawnych; przez wiele lat sędzia Sądu Najwyższego w Izbie Cywilnej.

Autorzy przystępnie, w usystematyzowany i pogłębiony sposób przedstawiają zagadnienia części ogólnej zobowiązań:

- ich istotę, powstanie, wykonanie, skutki niewykonania czy wygaśnięcia,
- treść i rodzaje świadczeń,
- kwestie dotyczące umów,
- szkody i odszkodowania.

Systematyka opracowania została oparta na podręczniku prof. Witolda Czachórskiego.

Poszczególne zagadnienia omówiono w aktualnym stanie prawnym, z przywołaniem orzecznictwa oraz piśmiennictwa. Wywód teoretyczny wsparto przykładami z praktyki prawniczej. Autorzy wykorzystują swoje wieloletnie doświadczenia dydaktyczne nabyte podczas prowadzenia wykładów kursowych, seminariów i innych zajęć poświęconych problematyce objętej podręcznikiem oraz wynikające z aktywnego uczestnictwa w praktyce obrotu cywilnoprawnego.

Podręcznik jest przeznaczony dla słuchaczy studiów prawniczych, którzy kontynuują naukę prawa cywilnego. Będzie stanowił także pomoc dla praktyków obrotu cywilnoprawnego.

LEXOTEKA
więcej niż podręcznik

Poszukaj pozostałych podręczników
dostępnych online

www.lexoteka.pl

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

ISBN 978-83-8160-909-8

